PER CREURE EN EL CREIXEMENT CONTINU CAL SER BOIG O ECONOMISTA

El decreixement sostenible: UNA ECONOMIA ÈTICA

L'any 1844 és important en la història del pensament social perquè el filòsof utilitarista John Stuart Mill va publicar els *Assaigs* sobre algunes qüestions disputades en economia política, una sèrie de cinc escrits que havia redactat amb poc més de vint anys i que figuren, encara avui, entre els textos més pertorbadors i anticonvencionals de la teoria econòmica. Dins d'aquest recull, el més anticonvencional dels textos millians i segurament el menys llegit a les facultats d'economia –a més d'ignorat per tots els professors d'ètica– és el que reflexiona «Sobre les paraules productiu i improductiu». Resulta un text torbador perquè un Stuart Mill quasi juganer hi va mostrar que expressions com «economia productiva» són senzillament *flatus vocis*: paraules que queden molt bé però que estrictament no diuen res de significatiu.

Ramon Alcoberro

FILÒSOF

De sempre s'ha intuït que pot resultar més interessant aprendre a cantar òpera –i fer-ho bé– que estudiar enginyeria; i qualsevol infant sap que treballar de futbolista durant pocs anys produeix molta més renda que fer tota la vida de mestre de primària, reciclat a GEO de l'escola pública. Fa segles que una ciutat improductiva, Venècia per exemple, ha après a convertir-se en un magnífic negoci com a parc temàtic. De fet les piràmides, que al temps de Ramsès van ser criticades per la seva despesa faraònica –si se'm permet l'acudit dolent– són potser el primer motor econòmic d'Egipte...

Mill mostrà que, a més, l'estalvi excessiu (també anomenat «economia» o «frugalitat») deriva d'un error de percepció en economia i actua en contra no només de la riquesa dels països sinó, especialment, de la felicitat de les classes més pobres. D'ençà de la seva obra va quedar clar que el treball improductiu (és a dir, «el que s'empra tenint com a objecte proveir directament una satisfacció, com ara tocar un instrument musical») pot resultar finalment l'únic interessant de debò, no només perquè augmenta la felicitat individual, sinó perquè crea diversitat social i, per tant, riquesa. Gaudir resulta, en definitiva, terriblement positiu per a l'economia, a més de profundament humà en un sentit qualitatiu. Aspecte aquest que, tenint present la brevetat de la vida, no pot ser desconsiderat tan fàcilment. És per això que la crítica industrialista sobre la «improductivitat» de la naturalesa sempre ha provocat un somriure a qualsevol sociòleg interessat en ecologia.

Ara, en l'àmbit de les ciències socials, els treballs de Serge Latouche estan obrint una altra vegada el debat sobre el decreixement, encetat el 1971 per l'economista nord-americà d'origen romanès Nicholas Georgescu-Roegen (1906-1994) que amb *The Entropy Law and the Economic Process*, en investigar sobre la relació entre la física, l'economia i l'ecologia va mostrar la contradicció de la teoria del creixement, alhora que es va tancar ell tot sol les portes de la glòria acadèmica. De fet, tot economista que participa en el debat sobre les implicacions ètiques i ecològiques dels processos econòmics sap que, per definició, el creixement al preu que sigui és la base de l'única economia (ai las, «productiva»!) que entenen els àmbits acadèmics, siguin neoliberals o postmarxistes. Però, cada cop més, els problemes vinculats al canvi climàtic, i huracans com el Katrina i el Rita, ens estan mostrant que una economia política sense connexió ambiental resultarà inútil fins i tot per a les necessitats internes del capitalisme. Georgescu-Roegen havia estat deixeble d'un altre pertorbador de la teoria econòmica, l'austríac d'Harvard Joseph A. Schumpeter (1883-1950), autor d'un concepte que encara s'explica només amb la boca petita: el de «destrucció creativa», amb què pretenia explicar la dinàmica interna del capitalisme. Georgescu-Roegen i Schumpeter, enllacen amb el Mill més trencador i són els tres clàssics que ens permeten replantejar la pregunta per l'economia ètica que no és només la que fa empreses responsables sinó la que, en la tradició del vell Aristòtil, serveix per fer la ciutat feliç.

Un decreixement sostenible és l'única resposta prudent davant la crisi ecològica.

«Decréixer» no era per a Georgescu-Roegen una categoria primàriament econòmica, sinó una conseqüència interna i inevitable de les lleis de l'entropia; però cada cop augmenta més en l'àmbit de les ciències humanes la sensació que el «decreixement sostenible», lluny de ser una utopia absurda pot ser ortodoxament argumentat per raons d'eficàcia «*òptim parettians*». Per creure avui que un creixement exponencial pot continuar indefinidament en un món finit (i abarrotat de mercaderies al Nord i de misèria al Sud) cal ser boig o economista. O en altres paraules: a nivell mundial la producció surt cada cop més barata –si més no mentre el govern «comunista» de la Xina tingui els obrers ben fermats–, però per vendre cal destruir cada dia el medi natural i crear necessitats i modes cada cop més inversemblants i psicològicament pertorbadores de manera que, com en la dita catalana, ens estem menjant les estovalles.

Als països del Nord s'empren sistemes de màrqueting agressius per incentivar el consum de la població, mentre als països del Sud les diferents teories del creixement i del desenvolupament que s'han mirat d'introduir des de fa mig segle es compten per fracassos pràctics una rere l'altra. Per més que la ideologia del desenvolupament s'ha volgut presentar al Sud amb tota mena d'adjectius simpàtics («sostenible», «comunitari», «integral», etc.), sembla que no entra al cap de la gent, ni que s'hi escarrassin els savis de l'ONU o de clubs similars. Perquè, de fet, al Sud la intuïció els diu que amb les regles actuals del lliure comerç el mot «desenvolupament» no significa més que el pas de la pobresa a la pura misèria. Un decreixement sostenible és l'única resposta prudent davant la crisi ecològica: és necessari al Nord per pures raons d'equilibri psicològic, mentre que el Sud també necessita repensar en profunditat, i sense interferències «bonistes», si el mateix concepte de «desenvolupament» hi te cap sentit. Potser el problema és que tots, tant al Nord com al Sud, el que necessitem no són més estris tecnològics sinó més relacions humanes.

El creixement econòmic ha arribat al seu límit: l'hem tastat i ja sabem que no ens fa feliços, sinó que augmenta la misèria mental, la contaminació ambiental i la destrucció dels vincles comunitaris. Més aviat, com deia Gandhi, cal «viure senzillament per tal que els altres senzillament puguin viure». Vet aquí el repte.